

ALTERNATÍV IDŐKÉPEK

Deim Balázs fotográfiái

Milyen is otthonosan mozogni egy közegben, belakni azt minden szegletében, jelen lenni a félreeső és kiemelt helyeken, a műtermekben, kocsmákban, kiállítóterekben, része lenni annak, amiről sokan azt állítják, már nincs is: a szentendrei lüktetésnek. Deim Balázs számára ez evidencia, itt született, itt tette első lépéseit a fotográfia irányába. A minden szegletében ezerszer ábrázolt és megörökített városi látvánnyal már a kezdetekkor is szembe ment, 2008-as *Ghost town* című sorozatában, azokat a városrészeket fotózta, amelyeket ő fedezett fel magának kamaszkorában, ahová elbújt cigizni a barátokkal, a város kirakatokon túli arcát, a lerobbant külvárosi részeket, a látókörön kívül eső peremvidéket. Ezt rögzítette filmre, aztán fotózta be a negatívról digitális kamerával, makró objektívvel, ezáltal egy furcsa, misztikus világot teremtett fekete-fehérben, mely megmutatja a málló vakolatot, a betonemlékmű vigasztalan szürkeségét, az áramelosztó ritmikus rendjét, az égbe hasító szögcsatornát. Deim Balázst mindig is érdekelt az alternatív és progresszív ága a fotográfiának, gyerekkorától kezdve kísérletezett az analóg technikával. Édesapja révén volt otthon egy fotólaborja is, ahol fotogramokat készített és nagyított.

Deim Balázs: *Space- Astronaut 2*, giclée print, 60x40 cm, 2017

AZ EMBERI ÉRZÉKELÉS ... HATÁRTERÜLETEIRŐL

Deim Balázs: *Ghost town 08*, Lambda print, 20x30 cm, 2008

Indulásakor sem elszigetelt és magányos alkotóként dolgozott, 2005-ben alapítója volt a Forgács Társaságnak. Az akkor korai húszas éveikben járó fiatal művészek hamar rácsatlakoztak a város *underground* művészeti hálózatára. 2005-től ef Zámbó István felkérésére három éven át megszervezték a *Manofesztáció* néven futó összművészeti eseményt, amely társprogramja volt a Vajda Lajos Stúdió művészei által a MűvészetMalomban rendezett *Nemzetközi Performance és Nehéz Zenei Fesztiválok*nak. A társaság formabontó megmozdulásai élővé tették a városi tereket, Deim Balázshoz kötődik többek között egy utazó-mozgó fotókiállítás is, amely során egy

hordozható panelre rögzítettek fotókat, és azzal járva a várost, házfalaknak támasztva juttatták el képi világukat a járókelőkhöz.

2011-ben egy lépéssel beljebb jutva az utcáról, a Barcsay Múzeum udvarán volt egy egyéjszakás kiállítás a társaságnak, *Forgács az előszobában* címmel.¹ Az elnevezés a fiatal művészek helyzetére utalt, mert egy pályakezdő művész számára soha nem vezetett egyenes út a galériák és múzeumok zárt világába. A villámeseményen a fotográfus nagyapja, Deim Pál képzőművész szólt a közönséghez, aki már az 1970-es évek elején is kiállt a fiatal, lázadó neoavantgárd hippik mellett, akik a szentendrei templomdombon bontogatták szárnyaikat.

De bármerre is mozdult a Forgács Társaság, Deim Balázs megtalálta a lokációban és szituációban rejlő fotográfiai lehetőségeket. *Windows* című sorozatának helyszíne az Urak Asztalán található egykori rakétabázis, mely hosszú éveken át, nyári művésztelep színhelyeként szolgált a Forgács Társaság számára. A helyszín a maga éles kontrasztjával sok forgácsos művészt inspirált alkotásra. Deim a *Windows* című sorozatában megteremti a kint és a bent ambivalens viszonyát, a szemléltöt bezárja a térbe, menekülésre készítetve a külvilág irányába, ám az csupán illúzióként, dekoratív képelemként jelenik meg, nem valódi vészkijáratként. Deim ezeknek a tereknek az egyikét *camera obscurá*vá alakította barátaival segítségével, így a fény leképezésének monumentális objektumává vált a lepusztult hangár. Maradva a fény rétegeinél, Balázs tovább kísérletezett ezzel a térrel, és egy régi harmonika kihuzatos géppel ugyanarra a negatívra fotózta több elhagyott szoba képét, így egy sugárzó, lebegő, transzcendens fényteret hozott létre. Az ablakok ritmikus sorát és

a fotográfus nézőpontját tekintve, egy párhuzamot említenék: Ősz Gábor *Prora project* címen hozott létre egy végtelenített fotósorozatot az egykori Rügen szigeti üdülőtelepről, melynek több száz üres szobáját fotózta végig. Fontos említést tenni azokról a hatásokról és előképekről is, amelyek a fotográfust eddigi szakmai pályáján megérintették és alakították a látásmódját. Egykori tanára, Drégely Imre miatt kezdett el kísérletezni a polaroid transzferrel és a fotómátrixok, montázsok és mozaikok irányába is az ő hatására tett egy kitérőt. Képei mindig inspirálóan hatottak rá és új dimenziót nyitottak a művészi fotóhasználat világába. A mesterből idővel barát lett, és több kiállításon is részt vettek együtt. A legfontosabb a 2019-es berlini *Galaxien unseres Alltags* címmel létrejött tárlatuk volt, ahol az úr tematikájú képeiket állították ki közösen, Surányi Mihály kurátori munkája révén.² Arra a kérdésre, hogy ez a téma hány alkotót inspirál, szemléletes és izgalmas választ kínál *Az úr – Alternatív kozmoszok* című kiállítás a pécsi m21 Galériában.³ Deim Balázs

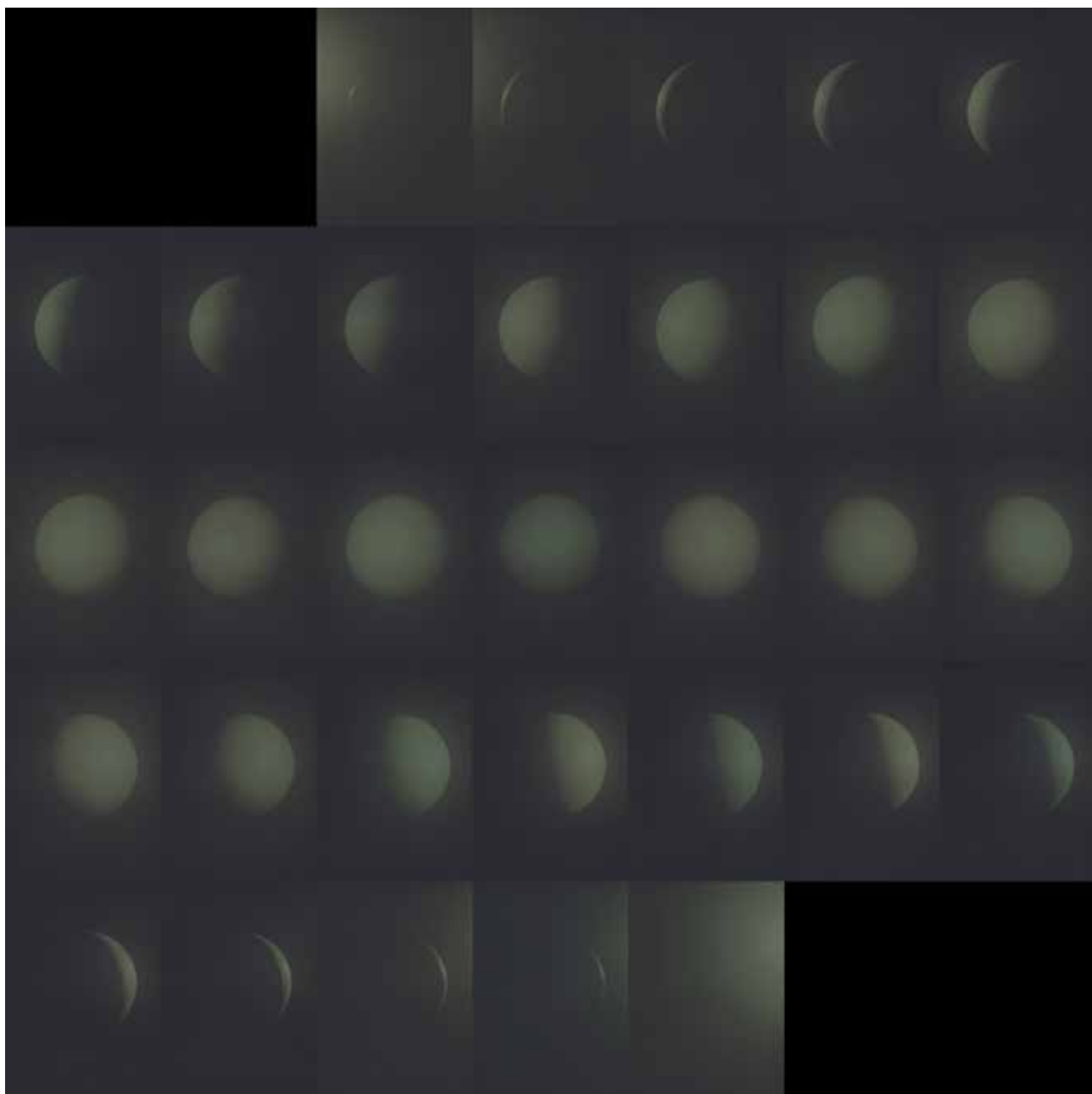

a *Space* című sorozatával szerepel a kiállításon, ahol hétköznapi tárgyakat és helyszíneket fiktív úrdokumentumként mutat be, ezzel megkérdőjelezve a fotográfia referencialitását és dokumentumjellegét. Az egyéni művek mellett egy közös installációja is szerepel a kiállításon Vincze Ottó Munkácsy-díjas képzőművésszel. Egy hosszú és sötét folyosón segélykérő hanginstalláció érzékelteti a magára hagyott űrhajósok kozmikus magányát, ezt vizualizálja Deim egy három képből álló installációval, melynek központi alakja egy semmibe vesző asztronauta. Kerekes Gábor fotográfus a lyukkamerás fényképezés felé terelte érdeklődését. A köztereken elhelyezett sörös dobozokból kialakított *camera obscura*kkal a kaposvári egyetemi évei óta foglalkozik. A *camera obscura* vagy más néven sötétkamra, a környezet vizuális leképezésére szolgáló optikai eszköz. Egy minden oldalról fénytől védett doboz vagy szoba, ahova a fény egy apró lyukon keresztül hatol be. Ez a fény fordított állású képet rajzol ki a *camera obscurán* belül a lyukkal ellentétes oldalon.

Deim Balázs alumínium dobozokat használt lyukkameraként, Budapest, Kaposvár, Szentendre különböző pontjain helyezte el őket, és a bennük elrejtett fényérzékeny felület rögzítette a fonák látványt. A függőleges-vízszintes ház-utca síkok lágy ívbe fordulnak ezeken a fotókon, s egyszerre szürreális félkörívbe hajló kulisszák között találjuk magunkat. Az utcai szürkeségben felizzik a fény és szín elmosódó szivárványsávja, a Hold halvány lenyomat csupán, a parkolóház szikár betontömbje irrrealitásba burkolózik. Egy utcai reflektor szeszélyesen hajol a felüljáró híd vasszerkezete fölé, megmozdulnak a mozdulatlanok hitt objektumok és tárgyak. A vonatsínek is elszakadnak a gravitáció vonzásától, kanyargó hullámvonallá szelődülnek a kékes ködderengésben. A hasonló elv mentén létrejövő *Térfigyelő rendszer* című képsorozat komoly utat járt be, már 2014-ben bekerült a Ferenczy Múzeumi Centrum gyűjteményébe, majd kiállította Baselben, Ljubljanában, Bécsben, Luxemburgban és több első díjat is elhozott vele.⁴

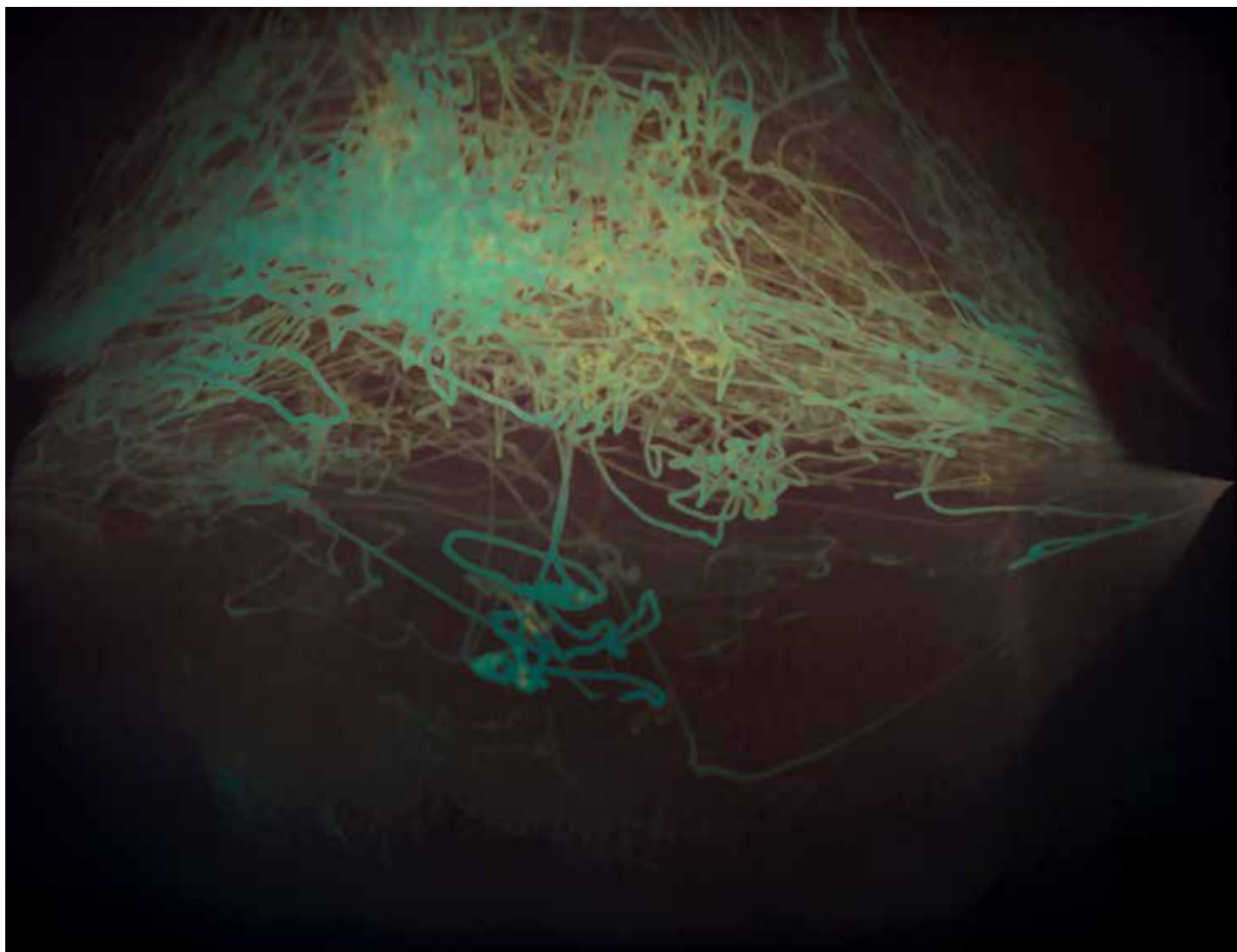

Deim Balázs: *Passing Time - 1 Year, 1 Year*, Inkjet print dibond, 100x130 cm, 2021-22

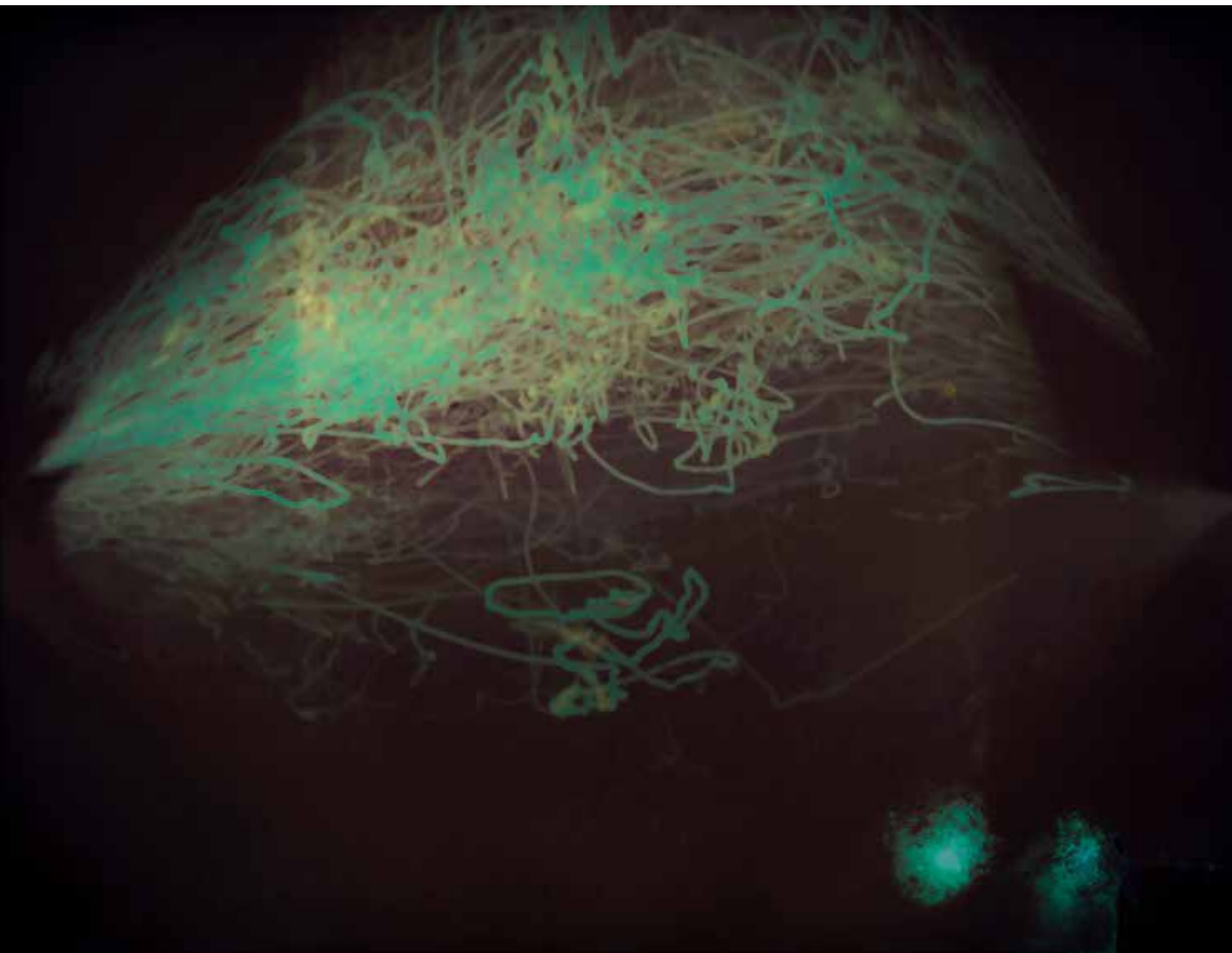

Deim Balázs: *Passing Time - 1 Hónap, 1 Month*, Inkjet print dibond, 100x100 cm, 2021

Deim Balázs: *Passing Time - 1 Hét, 1 Week*, Inkjet print dibond, 2x 100x130 cm, 2021

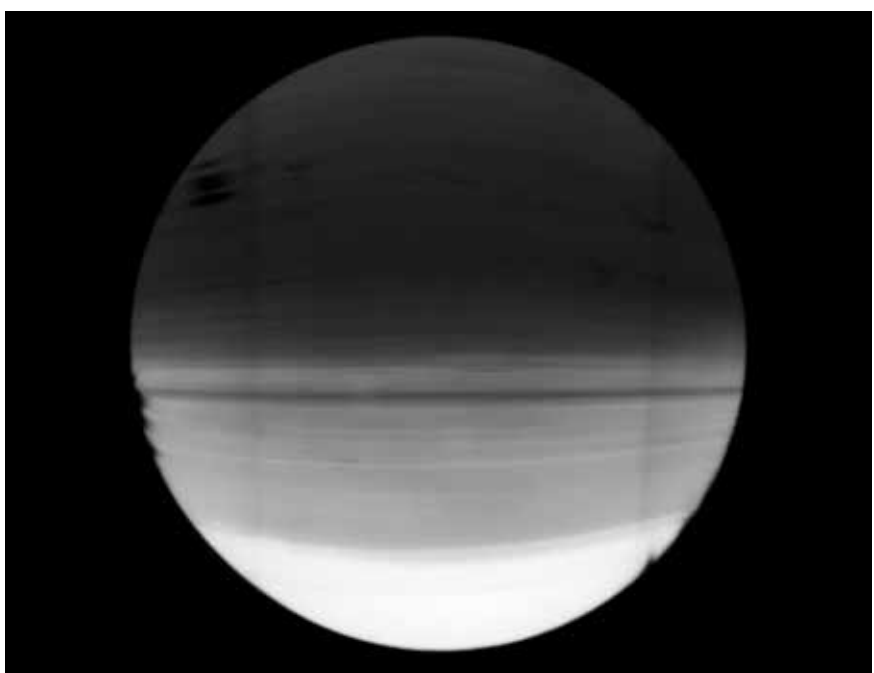
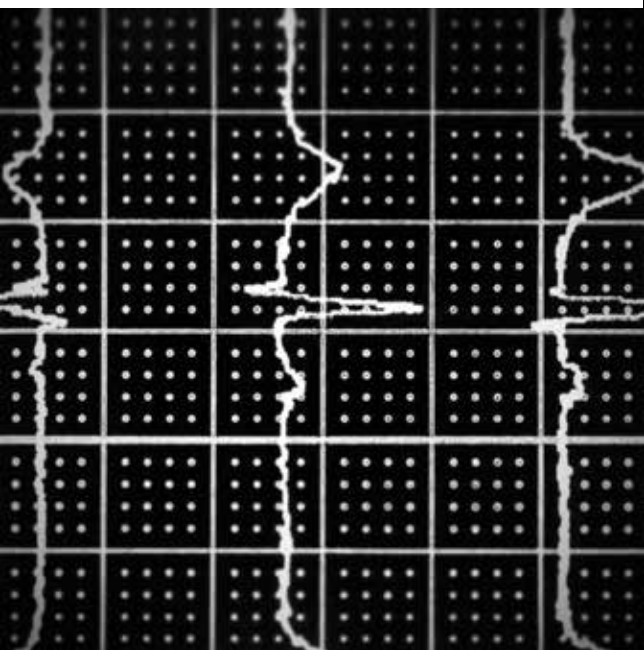

Deim Balázs: *Passing Time - 1 Nap, 1 Day*, Inkjet print dibond, 100x100 cm, 2021

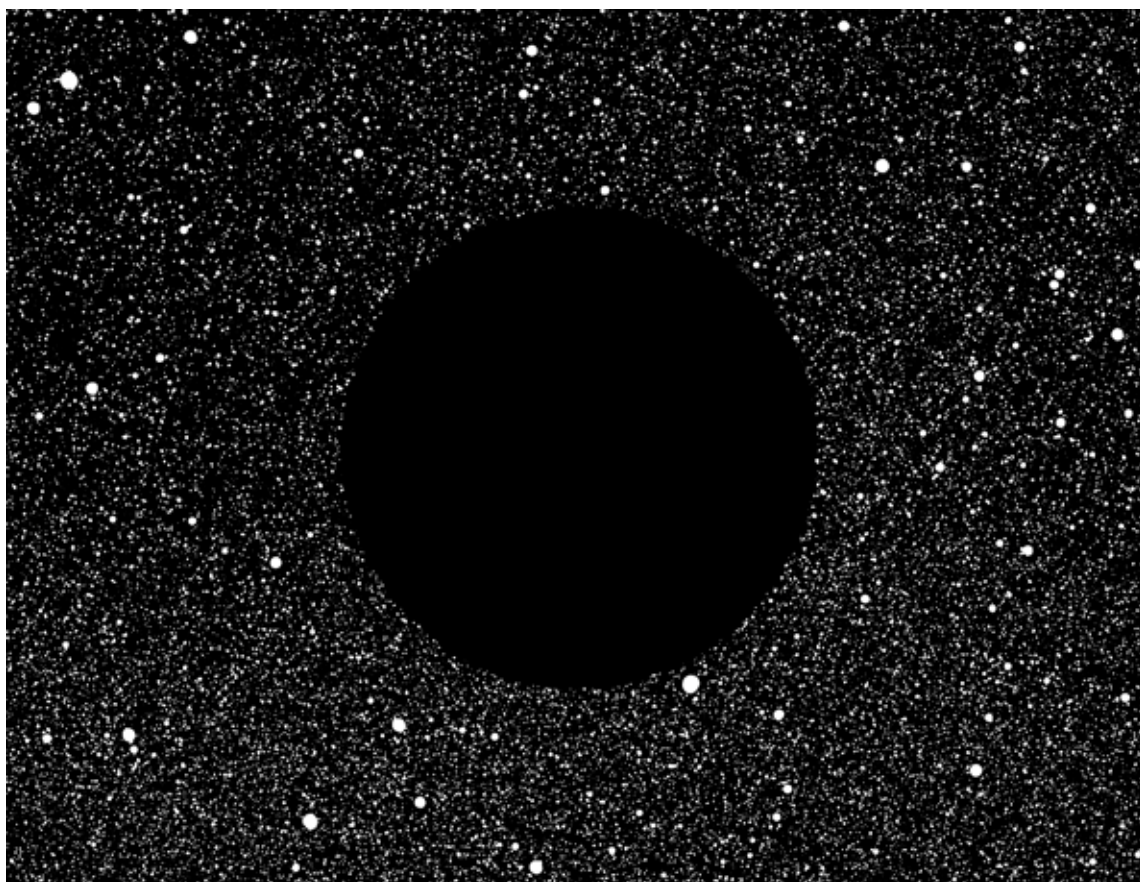
Deim Balázs: *Passing Time - 1 Óra, 1 Hour*, Inkjet print dibond, 100x100 cm, 2022

Deim Balázs: *Passing Time - 1 Perc, 1 Minute*, Inkjet print dibond, 100x150 cm, 2022

Deim Balázs: *Passing Time - 1 Másodperc, 1 Second*, Inkjet print dibond, 100x100 cm, 2022

Deim Balázs: *Passing Time - Fekete lyuk (az Idő titkai)*, *Black hole* (the secrets of Time), Inkjet print dibond, 100x130 cm, 2022

Deim mindig azt a látványt keresi, amit szabad szemmel nem lehet látni, csak fotografikus eljárás segítségével hozható létre. Legújabb, több mint egy éven át formálódó *Passing Time* című experimentális fotóprojektje az idővel és elmúlással foglalkozik. De láthatóvá tehető-e a múltó idő, összeköthető-e a saját, szubjektív időérzékelésünk objektív időegységekkel?

A koronavírus járvány alatt mindannyian átértük, hogy életünk korábban természetesnek érzelt idő- és térbeli koordináta-rendszere átalakult, az idő szubjektívvá vált, és környezetünk érzékelése megváltozott. Tevékenységeink leszűkültek egy személyes térre, figyelmünk az otthon és a belső világunk felé fordult, ugyanakkor az új helyzet felerősített bizonyos hatásokat, átrendezte a hangsúlyokat a munka, a közösség, a család területén, azaz jelentősen átalakult mind az időhöz, mind mikrokörnyezetünkhöz fűződő viszonyunk. Erre a sokunk számára átélt tapasztalatra reflektált úgy, hogy az alapvető időegységeket összekötötte egy-egy gondolattal, problémafelvetéssel, és megkereste hozzá a megfelelő fotográfiai technikát.

Deim Balázs fotósorozata a lassan csordogáló, komótosan hömpölygő vagy a gyorsan villanó, pillanatnyi időt képezi le, a köztereken elhelyezett *camera obscurák* vagy más analóg fotóeljárások által. A sorozat egyszerre vet fel releváns, egzisztenciális kérdéseket és fotótechnikai kísérletezéssel kapcsolatos szakmai problémákat.

Hét időegységet vesz alapul (év, hónap, hét, nap, óra, perc, másodperc), és ezekből kiindulva keres vizuális megjelenítési lehetőségeket úgy, hogy azok szoros összefüggésben legyenek mind az adott időintervallummal, mind pedig a sorozat többi tagjával. Minden fénykép expozíciója annyi ideig tart, amennyi a hozzá tartozó időegység. Azaz az 1 évről szóló kép 1 éves expozícióval, az 1 hónapról szóló 1 hónapig készült, és így tovább az 1 másodpercig.

Az extra hosszú expozíciókhoz a szolarográfia technikáját használta, melyhez lyukkamerákat készített. Az 1 éves expozíció során a képeken láthatóvá válik a Föld Naphoz viszonyított mozgása az égbolton, és 365 színes sáv metszi a képteret. Az 1 hónapos időintervallumhoz kapcsolódó képen egy holdnaptárat hozott létre úgy, hogy 31 napon át minden nap más fénybeállítással fotózott egy holdmakettet egy antik, harmonika kihuzatos fakamerával. Ebben az esetben is a szolarográfia elvét alkalmazta műtermi körülmények között, végül egy mozaikképet állított össze a darabokból. Az 1 hetes fotó közelebb lép az emberhez, és az idő-tér emberi viszonyát vizsgálja. Egy fotóakció keretein belül egy lyukkamerával felszerelt sapka segítségével egy héten át követte le a saját mozgását, életritmusát, amely megjelenik a fényérzékeny hordozón. Az 1 napos, 1 órás, 1 perces és 1 másodperces képeknél már nem volt szükség a szolarográfiára, így itt a hagyományos fekete-fehér vegyszeres fotóeljárást alkalmazta. Az 1 napos képhez újból a harmonika kihuzatos fakamerát használta, amivel egy vekker „egy napját” rögzítette úgy, hogy a hosszú expozíció miatt az óraszerkezet fogaskerekei elmosódtak a képen. Az 1 órás képhez egy forgalmas utat fotózott le, este a fakamerával, fix helyről, hogy az elsuhanó autók lámpái elnyújtott fénycsíkokat rajzoljanak ki, többek között vizuálisan reflektálva a Nap útjára az egy éves képen. Az 1 perces fotón egy mozgó vonatból fotózta a tájat, majd a fotópapírt úgy világította meg előhívás előtt, hogy egy körforma rajzolódjon ki a rögzített fényképből, így a kör formátum rímel a sorozat egyéb képeire és az utazás közben az elmosódott tájat figyelő egyén belső világára is utal. Az 1 másodperces képen egy elektrokardiográfiás képet reprodukált fényérzékeny papírra, így képezve le egy szívdobbanásnyi időt. A sorozat utolsó képéhez már nem használt kamerát. Fotópapír, fény és vegyszerek segítségével hozott létre egy fekete lyuk vizualizációt, ami az idő még fel nem fedezett titkaira reflektál. A sorozat 7 képén túl létrejöttek roncsolt, sérült fotók is, melyeket az 1 éves expozíció során nedvesség vagy más környezeti hatás ért. A szentendrei PhotoLab terében bemutatott sorozatot kiegészítették werkfotók is, hiszen az alkotó a munkafolyamat összes fontos mozzanatát dokumentálta. Ezen kívül egy önálló falon helyet kaptak az eredeti zselatinos ezüst papírnegatívek is, de a látogatók a szemléltetés eszközeként a harmonika kihuzatos kamerába is belenézhetnek. A látottak értelmezésébe pedig a művésszel készült interjú segítette az érdeklődőket, amelyben az eddigi pálya főbb mozzanatai mellett, a fotósorozat műhelytitkaiba is beavatott minket az alkotó. A kiállítást Gerhes Gábor képzőművész nyitotta meg, aki esszéjében az idő és fény kérdéskörét elemezte: „Fényképezni sokféleképpen lehet, de soha nem kerülhető meg a fény meg az idő. Amikor fényképet rögzítünk, az időt rögzítjük. Deim Balázs is az időt rögzíti, de egyidejűleg közlekedik is benne. Hosszabb és rövidebb párhuzamos időben sétál, hosszabb rövidebb időn át. [...] A fény a kép nélküli látvány tapasztalását hozta létre számára.”⁵ Deim Balázs a primér látvány rögzítésének lépcsőfokait már maga mögött tudhatja, a valóság megragadását meghaladta, most a konceptuális időképek esetén a véletlen játékának is teret engedve komponál-szerkeszt. Fotói egy illúziókkal teli, irracionális világot teremtenek, ahol az élet ritmusának meg nem álló metronóm játékát követ-hetjük nyomon.

¹ *Forgács az előszobában*, Barcsay Múzeum kertje, 2011. június 18. Kurátorok: Herpai András, Kopin Katalin

² *Galaxien unseres Alltags*, CHB, Berlin, Drégely Imrével, 2019. Kurátor: Surányi Mihály

³ *Az űr – Alternatív kozmoszok*, m21 Galéria, Pécs. 2022. május 27. – augusztus 28. Kurátor: Százados László

⁴ 2019, Gold prize, Budapest International Photo Awards; 2019, I. helyezés, Gold Star Award, ND Awards, Surveillance system, Rhy Art Fair, Basel, 2018

⁵ Részlet Gerhes Gábor képzőművész megnyitóbeszédéből. Elhangzott Deim Balázs, *Passing Time* című kiállításának megnyitóján, PhotoLab, Szentendre, 2022. június 17.